

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA**

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vězeňská služba ČR a systém zacházení s vězni z pohledu
etiky**

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor: Jana Hrušová

Studijní obor: Pedagogika volného času, prezenční forma

Ročník: IV.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské (diplomové) práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 28.3.2017

.....
Jana Hrušová

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce doc. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

OBSAH	4
SEZNAM SYMBOLŮ A ZKRATEK	5
ÚVOD	6
1 NÁPRAVNÁ ZAŘÍZENÍ	8
1.1 TREST.....	8
1.1.1 Vyrovnávací funkce trestu	8
1.1.2 Regulační funkce trestu	10
1.2 CHARAKTERISTIKA VĚZNIC V ČESKÉ REPUBLICE	11
1.2.1 Věznice – typ A	13
1.2.2 Věznice – typ B	13
1.2.3 Věznice – typ C	14
1.2.4 Věznice – typ D	14
1.2.5 Etika výkonu trestu	15
1.3 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA	15
1.3.1 Ředitel	16
1.3.2 Vedoucí oddělení vazby a trestu	17
1.3.3 Vrchní inspektori strážní a eskortní služby	17
1.3.4 Justiční stráž	17
1.3.5 Strážní	17
1.3.6 Dozorci	18
2 ZACHÁZENÍ S VĚZNI	19
2.1 JEDNÁNÍ S VĚZNI	19
2.1.1 Vzdělávání	20
2.1.2 Práce	21
2.1.3 Zájmové aktivity	22
2.1.4 Výchovné aktivity	23
3 FAKTORY PŮSOBÍCÍ VE VĚZENÍ	24
3.1 SVĚDOMÍ – CHARAKTER – MORÁLKA	24
3.2 DŮSTOJNOST VE VĚZENÍ	25
3.3 VĚZEŇSKÝ REŽIM	26
3.3.1 Finanční prostředky	26
3.3.2 Spánek	26
3.3.3 Hygiena	27
3.3.4 Volný čas	27
3.3.5 Strava	28
3.3.6 Kontakt s vnějším světem	28
4 OSOBY PŮSOBÍCÍ VE VĚZENÍ	30
4.1 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU	30
4.1.1 Případová studie působení volnočasové aktivity	31
4.1.2 Plán trávení volného času ve věznicích	31
4.2 VĚZEŇSKÝ KAPLAN	32
4.3 VĚZEŇSKÝ PSYCHOLOG	33
5 POROVNÁNÍ TEORIE A PRAXE ZACHÁZENÍ S, A PŮSOBENÍ NA VĚZNĚ	35
5.1 KONZULTACE S GENERÁLNÍM ŘEDITELEM VSČR	35
ZÁVĚR	40
SEZNAM LITERATURY A INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	42
PŘÍLOHY	43
ABSTRAKT	47

Seznam symbolů a zkratek

ČR – Česká republika

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

VČ – volný čas

VDP – Vězeňská duchovenská péče

VSČR – Vězeňská služba České republiky

Úvod

Motivací pro vznik této bakalářské práce byla otázka, jak probíhá život za zdmi nápravných zařízení. V průběhu vysokoškolského studia jsem tuto otázku začala vnímat v etické rovině. Bakalářská práce zkoumá problematiku z hlediska etiky.

Nápravná zařízení, vedená jako poslední prostředek působení na pachatele, jsou nedílnou součástí nápravného systému České republiky. Věznice, jak jsou tato zařízení také označována, lze najít ve většině velkých měst na našem území. Pomineme-li finanční náročnost spojenou s vybudováním a provozováním těchto zařízení, je nezbytné se především ptát, co všechno se vlastně ve vězeňských zařízeních odehrává? Existuje vůbec v těchto zařízeních morálka? Zachází se s vězni tak, aby došlo k jejich morální nápravě? Nechovají se k nim zaměstnanci vězeňství jen jako k „ubytovaným“, kteří si zde „odsedí“ svůj trest? S ohledem na cíl bakalářské práce, kterým je právě zhodnotit úroveň fungování vězeňského systému v ČR z pohledu etiky, v našem případě zvláště křesťanské etiky, se budu ptát, zda jsou vězení skutečně nápravnými zařízeními, jak jsou obecně nazývána a jestli jejich reálné působení na odsouzené má výchovný účinek.

První kapitola zahrnuje stručné objasnění podoby vězeňského systému v ČR. Zároveň je zde řešena jeho struktura. Jde zde vysvětlit pojem trest a popsána jeho funkce. Důležitými prvky nápravného systému jsou pracovníci vězeňského sektoru, jejichž dílčí funkce jsou zde detailně popsány. V závěrečné části kapitoly je provedeno základní rozdělení věznic.

Následující kapitola je zaměřena na problematiku zacházení s vězni. Je zde řešena otázka, zda v nápravných zařízeních dochází k respektování základních etických hodnot. Věznice slouží jako nápravné zařízení. Trestaná osoba, je lidskou bytostí, má svá práva a povinnosti. Na základě zmíněných myšlenek diskutuji, zda při výkonu trestu dochází k požadované nápravě osoby.

Možné cesty v otázce nápravy odsouzených jsou diskutovány ve třetí kapitole. Ve čtvrté kapitole je přiblížena práce specialistů, mezi které patří např. psycholog či vězeňský kaplan.

Bakalářská práce zahrnuje také praktickou část, kterou jsem pojala formou vytvoření plánu aktivit na určitý časový úsek a pro určitou cílovou skupinu, přesněji řečeno pro

vězenkyně z věznice ve Světlé nad Sázavou. Následně jsem mnou vytvořený projekt předložila generálnímu řediteli Vězeňské služby české republiky. Další část výzkumu je osobní rozhovor s generálním ředitelem Vězeňské služby ČR.

1 Nápravná zařízení

Z důvodu naplnění cíle této bakalářské práce tato kapitola vysvětluje základní charakteristiku nápravných zařízení. Pro správné pochopení funkce nápravného systému je důležité definování základních pojmů.

Nápravná zařízení na území České republiky slouží k uskutečnění výkonu trestu odsouzených osob. Zařízení určená pro pobyt odsouzených ve věku 18 let a výše jsou slangově nazývána vězeními či věznicemi. Struktura nápravných zařízení též zahrnuje tzv. Nápravná zařízení pro mladistvé. Hovorově jsou tato zařízení nazývána pasťáky či polepšovny. Tato zařízení nejsou předmětem překládané bakalářské práce.

1.1 Trest

Z etického hlediska se za trest považuje také domluva, pokuta či pokání. Pro slušného člověka tyto tři věci slouží k uvědomění si viny a prevenci. Je ovšem důležité zdůraznit, že trest není jediným a univerzálním prostředkem, pouze představuje výseč ze spektra aktivit vedoucích k ochraně obyvatel i samotných vězňů. Z hlediska etiky je nutné zdůraznit, co je očekávaným přínosem trestu. Lze hovořit o tzv. funkci trestu.

„Do systému obranných mechanismů společnosti vůči delikventnímu chování patří soubor sankcí, uplatňovaný prostřednictvím zákonných norem (trestního práva). Delikty jsou zde označeny, a jsou jim přiřazovány odpovídající tresty a stanovována pravidla jejich uplatňování.“¹

1.1.1 Vyrovnávací funkce trestu

Přijetí podstaty činu, který byl předmětem uložení trestu, je tzv. vyrovnávací funkcí trestu. Základní dělení je provedeno z pohledu osoby, která se musí s podstatou činu vyrovnat.

---

¹ FISCHER, Slavomil. *Etopedie v penitenciární praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 80-7044-772-9.

Z hlediska předcházení opakovaného výskytu nutnosti uložení trestu je vyrovnávací funkce zkoumána z pohledu pachatele. Možnou metrikou pro naplnění této funkce je tzv. algoritmus výkonu trestu. V první fázi je nutné, aby si pachatel uvědomil špatnost, protiprávnost a nehumánnost svého činu. Hovorově lze toto označit za vzbuzení špatného svědomí pachatele. Důležitým prvkem této fáze algoritmu je vžití se do role oběti. Druhá fáze algoritmu výkonu trestu spočívá v přijetí odpovědnosti za zločin. V případě, kdy si pachatel uvědomí důsledky svého chování a akceptuje povinnosti z tohoto vyplývající, lze tuto fázi označit za naplněnou. Je možné hovořit o tzv. přijetí viny. V poslední fázi musí být kladen důraz na realizaci nápravných činů. Toto chování může být označeno za tzv. pokání, které může být učiněno dvěma způsoby. V prvním případě jde o urovnání vztahu s obětí. Toto lze realizovat např. omluvou či finanční kompenzací. V mnohých případech, kdy dojde k věznění trestané osoby, je nutné uvažovat způsob druhý, kterým je tzv. reintegrace. Jedná se o zpětné začlenění do společnosti.²

Z pohledu oběti činu, za který byl uložen trest, lze hovořit o zadostiučinění. Je nutné zajistit maximální možné prostředky, aby oběť měla možnost se s následky činu vyrovnat. Zároveň je důležité eliminovat nebo snížit negativní myšlenky oběti. Zadostiučiněním může být zmiňované věznění pachatele nebo finanční kompenzace.

Z etického hlediska je vhodné diskutovat adekvátnost trestu oko za oko. Ve státech s moderní kulturou není tento typ trestu považován za etický. Stejný postoj je zaujímán k popravě pachatele za přítomnosti pozůstalých. V případě, kdy oběť vezme zákon do vlastních rukou a dopustí se msty na pachateli, je nutné zvážit, zda naplnění zadostiučinění tímto způsobem, je z pohledu etiky akceptovatelné. Osobně považuji toto jednání za nepřijatelné, byť dojde k získání zadostiučinění. Ve zmíněném případě oběť učiní ze sebe pachatele. Původní pachatel se stane obětí. Oběť prvního trestného činu je nyní zatížena vinou. Očekávána a potřebná etika chování obětí je zřejmá. Oběť se vykonáním msty nesmí pasovat do role pachatelem. Původní pachatelé se nesmí stát oběťmi. Opětovné vyhledání zadostiučinění původními pachateli nebo nynějšími pozůstalými by vedlo k cyklickému opakování vykonání trestného činu a msty. S jistou nadsázkou lze výsledek takového jednání označit za nekončící ubližování okolním osobám.

---

² Srov. PENOLOGIE, ROZŠÍŘENÝ SYLABUS PŘEDNÁŠEK, Hála

„Koho nesmím zabít?“ je otázka, která je vhodná k úvaze. Jan Sokol ve svém článku „Společná etika pro všechny lidi“ diskutuje platnost zákazu zabití. Napříč moderními i archaickými kulturami je zákaz zabití akceptován. Jeho platnost se vztahuje pouze na příslušníky stejné kultury. Zabití nepřítele je považováno za hrdinský čin. Univerzálnost zákazu spočívá v jeho platnosti napříč společnostmi, a přesto nechrání všechny osoby.³

Za vhodné považuji zamyšlení nad případem zabití za výše zmíněných okolností. Novodobá kultura a moderní způsob vedení ozbrojených konfliktů považuje zabití nepřítele za nutné zlo. Diskuze oprávněného zabití nepřítele není předmětem této bakalářské práce. S ohledem na etiku je nutné zvážit, zda zabití, které není trestním činem, vyvolá potřebu uplatnění vyrovnávací funkce trestu. Dojde ke vzniku pachatele i oběti. Na obou stranách konfliktu tak dochází k vyvolání potřeby po vyrovnání se s činem.

Tato bakalářská práce je zpracována především na téma trestného činu zabití. Osobně mám totožné názory na další trestné činy, který mi jsou například znásilnění či zpronevěra peněz. Považuji za nutné, aby každá osoba podléhající jakémukoliv právnímu systému odpověděla na otázku: „Je správné, dopustit se činu, který byl proveden mně či osobě mně blízké, na pachateli?“ Považuji za neetické a nemorální, brát zákon do vlastních rukou.

1.1.2 Regulativní funkce trestu

Regulativní funkci trestu lze definovat jako snahu trestnou činnost minimalizovat, či ji omezit do rámce společensky akceptovatelných mezí. Cílem je chránit společnost před zločinem. Podstatu a naplnění funkce trestu lze rozdělit na tzv. věznění, odstrašení a zacházení.

Věznění spočívá v izolování trestané osoby od netrestané společnosti. Cílem věznění je zabránění trestanému spáchat další trestnou činnost. Toto je označeno za odsouzení k trestu odnětí svobody.

„Odsouzeným je ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci“⁴

---

³ Společná etika pro všechny lidi? Jan Sokol [online]. 2016 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.jansokol.cz/2016/01/spolecna-etika-pro-vsechny-lidi-2/>

⁴ JELÍNEK, Jiří a Zdeněk SOVÁK. Trestní zákon a trestní řád. 13. aktualiz. vyd. noveliz. kodexů s pozn. a judikaturou podle stavu k 1. 1. 2000. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-211-8.

Za velmi radikální avšak dle mého názoru účinné řešení, lze označit pohled na věznění, který deklaruje následující citace.

„Klid a pořádek v ulicích lze zajistit pouze tehdy, budou-li všichni pachatelé trestných činů za mřížemi. Všichni. Nejlépe navždy.“⁵

Odstrašení lze označit za preventivní přístup. Je pěstován jedinci bez sklonů ke kriminalitě. Potenciální pachatel si je vědom možných následků svého chování. Na základě obav z rozsahu trestu, se osoba rozhodne čin nevykonat. Možnými faktory při rozhodování může dále být např. ostuda či strach ze ztráty zaměstnání a mnoho dalších aspektů. Je nutné uvažovat, že tento přístup v mnohých případech selhává.⁶

Třetí forma přístupu k regulativní funkci trestu zvané zacházení, spočívá v korektním jednání s vězni. Je důležité správné působení personálu věznic na trestané osoby. Cílem správného zacházení by mělo být vzbuzení chuti na sobě aktivně pracovat a usnadnit si tak reintegraci zpět do společnosti. Princip zacházení je blíže samostatně popsán v 2. kapitole.

1.2 Charakteristika věznic v České republice

Trest podle trestního práva ČR lze charakterizovat jako specifický, zákonem stanovený a státem vynutitelný následek trestného činu, který ukládají soudy v trestním řízení a který obsahuje negativní hodnocení spáchaného trestného činu a jeho pachatele, jemuž působí určitou újmu, prostřednictvím které se sleduje splnění účelu trestu a trestního zákona.⁷

Podstatou trestu odnětí svobody je izolování trestané osoby od netrestané společnosti. Omezením svobody a pohybu dle vlastní vůle dojde k naplnění trestu. Cílem zmíněných kroků je náprava trestaného. Z etického hlediska je vhodné diskutovat, zda v průběhu věznění dochází k naplnění zmiňovaného algoritmu funkce trestu. Náprava trestané osoby probíhá v institucích, nazývajících se věznice. V České republice jsou více než tři desítky nápravných zařízení, která jsou rozmístěna do všech krajů České republiky.⁸

---

⁵ SOCHŮREK, Jan. Kapitoly z penologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.

⁶ Srov. Tamtéž s 2

⁷ , Zdeněk Karabec, Simona Diblíková a Radka Macháčková. KRÁTKODOBÉ TRESTY ODNĚTÍ SVOBODY. Praha, 2000. Závěrečná studie z výzkumu. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI.

⁸ Srov. www.vscr.cz

Výkon trestu odnětí svobody se řídí dle zákona č. 169/1999Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 345/1999Sb. Dále se činnost věznic řídí metodickými pokyny ředitelů odboru ředitelství a nařízeními generálního ředitele Vězeňské služby České republiky. Zacházení s odsouzenými je v ČR prováděno v souladu s Listinou základních práv a svobod i s doporučeními Rady Evropy v oblastech zacházení s vězněnými osobami a dodržováním lidských práv.⁹

	Pohyb po věznicí	Možnost pracovat	Návštěva akcí	Návštěva domova
Typ A	Bez doprovodu a bez omezení	ANO mimo vězení	ANO s doprovodem	Možnost požádat 1x za 14 dní
Typ B	S dohledem pracovníka	ANO s častou kontrolou	ANO s doprovodem	Možnost požádat 1x za měsíc
Typ C	V organizovaných skupinách s dozorem pracovníka	Převážně na celách	NE	Možnost požádat 1x za 2 měsíce
Typ D	Organizovaně pod dozorem pracovníka	Na celách, či na speciálních pracovištích uvnitř věznice	NE	NE

Tab. 1 - Stručné porovnání typů věznic

Věznice jsou rozděleny dle způsobu a míry vnějšího i vnitřního střežení a zajišťování bezpečnosti. V těchto nápravných zařízeních dochází k výkonu trestu s ohledem na závažnost provedeného trestného činu. Každý typ věznice má svá rozdílná pravidla především v právech a povinnostech osob vězněných a stavebně-technickými zabezpečeními, jako např. ploty, signalizace, zdi. Stručné porovnání jednotlivých typů věznic je zobrazeno v tabulce Tab. 1. Bližší charakteristiky jednotlivých typů věznic jsou uvedeny dále v samostatných částech této kapitoly.

⁹ Srov. Tamtéž s 6

1.2.1 Věznice – typ A

Věznice typu A, označovaná také jako věznice s dohledem, je převážně určena pro odsouzené, kteří dostali trest za čin spáchaný z nedbalosti a kteří doposud ve výkonu trestu pro úmyslný čin nebyli.

Vězni se v prostorách věznice, pohybují bez doprovodu zaměstnance Vězeňské služby a bez omezení. Mimo svou pracovní dobu, kterou většinou tráví na pracovištích mimo vězení, se mohou z pravidla pohybovat i mimo vězení. Této možnosti nejčastěji využívají za účelem návštěvy sportovních, osvětových, kulturních akcí, či bohoslužby. Při účasti na jakékoli akci pořádané mimo institut věznice, je trestaný doprovázen alespoň jedním zaměstnancem Vězeňské služby. Nejčastěji je doprovod realizován vychovatelem. V intervalu 1x během 14 dní může odsouzenému ředitel věznice povolit dočasné opuštění věznice. Doba trávená v rámci tohoto uvolnění může činit až 24 hodin. Povolení je ředitelem vydáno za určitých podmínek. Jedním z nejdůležitějších kritérií pro dostání takového povolení je řádné plnění podmínek vyplývajících ze zákona o výkonu trestu odnětí svobody a komisionální závěry. Tato příležitost k opuštění věznice se uděluje formou kázeňské odměny.¹⁰

1.2.2 Věznice – typ B

Věznicí typu B neboli Nápravným zařízením s dozorem, se označuje věznice určená pro osoby odsouzené za opakovaně trestný čin spáchaný z nedbalosti, či pro osoby, kterým byl uložený trest odnětí svobody za spáchání prvního úmyslného trestného činu, jehož výměra nepřesahuje délku 2 let trestu.

Obdobně jako ve věznici typu A, i zde pracují převážně vězni na odděleném pracovišti, které je umístěno mimo budovu vězení. Minimálně jednou za hodinu je trestanec kontrolován pověřenou osobou. Zachována zůstává možnost účasti na kulturní, sportovní či duchovní události. Účast je podmíněna doprovodem minimálně jednoho zaměstnance vězeňské služby. Nejčastěji je doprovod realizován dozorcem.

Možnost opuštění nápravného zařízení za účelem návštěvy domova je udělena na základě žádosti. Trestaná osoba má povoleno o uvolnění žádat ředitele Vězeňské služby 1x za

---

¹⁰ Srov. Sochůrek, J. *Kapitoly z penologie*, s. 38

kalendářní měsíc. K udělení povolení musí trestaná osoba řádně plnit povinnosti. Povolení k opuštění nápravného zařízení je zároveň uděleno pouze v případě, že trestaná osoba má rodinné, domácí zázemí, které v době trávené mimo věznici navštíví.¹¹

1.2.3 Věznice – typ C

Typ C, nesoucí název věznice s ostrahou, je určen pro zařazení osob odsouzených za úmyslný trestný čin, které zároveň nesplnili podmínky pro umístění do jednoho z výše uvedených typů věznic.

Ve věznici s ostrahou se odsouzení pohybují zásadně v organizovaných skupinách a vždy s dostatečnou ostrahou pracovníka Vězeňské služby. V tomto zařízení je možné získat výjimku od ředitele Vězeňské služby umožňující mimořádné uvolnění pro samovolný pohyb po prostoru věznice. Veškeré události probíhající mimo věznici jsou vždy organizovány a zároveň vždy probíhají pod dohledem zaměstnanců. Pracovní činnosti vykonávají odsouzení zpravidla na pracovištích umístěných přímo v prostoru věznice, či pod přísnou kontrolou na odloučeném pracovišti vně vězení. Návštěvy jsou téměř vždy povoleny. Probíhají pod kontrolou zaměstnance služby. Vězni může být jednou za dva měsíce na základě žádosti, plnění všech podmínek a kvalitního rodinného zázemí, povoleno opustit na 24 hodin vězení. Ve věznici typu C může trestaná osoba o toto opuštění žádat pouze 1x v intervalu dvou let.¹²

1.2.4 Věznice – typ D

Věznice se zvýšenou ostrahou neboli typ D je nejpřísnějším nápravným zařízením v České republice. Do tohoto typu řadí soud vězně, kterým byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, nebezpečné recidivisty, osoby, kterým byl uložen trest za zvláště závažný čin na odnětí svobody s minimální délkou osmi let, či osoby, které již odsouzeny byly za úmyslný trestný čin a během posledních pěti let utekly z vazby či z výkonu trestu.

Odsouzení se v tomto typu věznic pohybují zásadně organizovaně a vždy pod přísným dohledem zaměstnance služby. Veškerou práci provádí převážně na celách, kde jsou pravidelně zamykáni, nebo na specializovaných pracovištích uvnitř komplexu vězení. I při

---

¹¹ Srov. Tamtéž s 6

¹² Srov. Sochůrek, J. *Kapitoly z penologie*, s. 39

této činnosti jsou vždy pod nepřetržitým dohledem. Návštěvy trestaných osob probíhají vždy za přítomnosti pracovníka Vězeňské služby.¹³

1.2.5 Etika výkonu trestu

Jednou z etických hodnot je hodnota spravedlnosti. Immanuel Kant ve svých dílech prohlašuje nutnost uležení trestu a za požadavek oné spravedlnosti, která je dle jeho slov nejvyšší morální hodnotou a podmiňuje samotnou smysluplnost lidské existence.¹⁴ Avšak chceme – li dosáhnout výsledné spravedlnosti, musíme i při výkonu trestu jednat dle etických zásad. S vězni musí být především vždy zacházeno jako s lidskými osobami, které mají právo na život, na vlastní názory a myšlenky, ať už jsou to názory protiprávní či neetické. Cílem práce vězeňských zaměstnanců je tato práva dodržovat, nicméně napomáhat k vymýcení těchto protiprávních myšlenek, či dokonce jednání.

1.3 Vězeňská služba

Korektní a efektivní průběh procesu odnětí svobody, vazby a kvalitního výkonu trestu, zajišťuje v České republice již dříve zmíněná Vězeňská služba České republiky. Mezi úkoly VSČR patří:¹⁵

- Správa a střežení vazební věznice a věznice, dodržování podmínek stanovených zákonem pro výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody.
- Střežení, předvádění a eskort osob ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody.
- Působení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody s cílem vytvoření předpokladů pro jejich správný způsob žití po propuštění.
- Provádění výzkumu v penologickém oboru a využívání jejich výsledků a vědeckých poznatků.
- Zajištění bezpečnosti a pořádku v soudních, zastupitelských a ministerských budovách.
- Vytváření podmínek pro pracovní a jinou činnost osob ve vazbě.
- Vedení evidencí osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

---

¹³ Srov. Tamtéž s 7

¹⁴ Srov. Lata, J. *Účel a smysl trestu*, s.36;37

¹⁵ Srov. Sochůrek, J. *Kapitoly z penologie*, s. 9;10

- Zajištění vzdělání příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby.
- Poskytování zdravotní péče osobám ve výkonu trestu, všem příslušníkům a zaměstnancům Vězeňské služby.
- Spolupodílení se s Policí České republiky na předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby i ve výkonu trestu odnětí svobody.

Funkce Vězeňské služby České republiky je zajištěna jednotlivými odděleními. Jejich členění, hierarchie a tomu odpovídající pracovní náplň vyplývají z potřeb systému. Principiálně lze tvrdit, že každé oddělení má vedoucího, který je přímo podřízen řediteli věznice. Tento vedoucí je přímo nadřízen všem zaměstnancům daného oddělení. Věznice jsou rozčleněny do těchto oddělení:¹⁶

- Oddělení vězeňské a justiční stráže,
- Oddělení výkonu vazby,
- Zdravotní oddělení,
- Správní oddělení,
- Ekonomické oddělení,
- Oddělení logistiky,
- Oddělení prevence a stížností,
- Personální oddělení.

1.3.1 Ředitel

Odpovědnost za všechny záležitosti věznice, a to záležitosti zaměstnanecké i uvězněných, přebírá ředitel. Tato pozice zastává funkci nejvyššího orgánu věznice. Ředitel je vždy podřízen generálnímu řediteli VSČR. Mezi standardní úkoly ředitele věznice patří například zařazení vězňů či jejich přeřazení. Mimo jiné funguje jako odvolávací orgán a řeší závažné nebo mimořádné situace. Do přímého kontaktu přichází pouze při kontrolní činnosti nebo při pohovoru s obviněnými a odsouzenými.

---

¹⁶ Srov. Sochůrek, J. *Kapitoly z penologie*, s. 10

1.3.2 Vedoucí oddělení vazby a trestu

Tito zaměstnanci stejně jako ředitelé přichází do kontaktu s vězni během vykonávání kontrolní činnosti, vyřizování stížností a žádostí vězňů, či při pohovorech. Dále se jejich práce s prací ředitele vězení podobá při řešení mimořádných a závažných situací, ke kterým jsou přivoláváni.

1.3.3 Vrchní inspektoři strážní a eskortní služby

Základním předpokladem pro jmenování do funkce vrchního inspektora je široké spektrum zkušeností a vysoká úroveň profesní schopnosti. Vrchní inspektor v případě nepřítomnosti ředitele věznice přejímá veškeré povinnosti ředitele. Lze tvrdit, že v takovém případě zodpovídá vrchní inspektor za chod věznice a stává se nadřazeným všech ostatních zaměstnanců.

Do kontaktu s vězňemi osobami se dostávají při kontrolách nebo při řešení náhlých situací. Častým úkolem vrchních inspektorů je řešení nekázně vězňů. Dále odpovídají za transport trestanců k soudu nebo do zdravotnických zařízení. Vrchní inspektor je zároveň součástí příjmu vězňů, kteří jsou přivezeni policií i těch, kteří do výkonu trestu nastupují sami.

1.3.4 Justiční stráž

Justiční strážci spolupracují s příslušníky eskortních zařízení. Do styku s vězni se dostávají jen zprostředkovaně. Hlavní pracovní náplní justiční stráže je zajištění klidu a pořádku v budovách soudů a jiných budovách podléhajících justičnímu systému.

Mezi rutinní úkoly justičních strážců patří ochrana úředních osob nebo svědků po dobu soudního řízení. Strážci zároveň zabraňují vstupu nepovolaných osob do soudní místnosti nebo provádí vykázaní osob. V době výkonu služby je strážce úřední osobou. Strážci jsou podřízeni řediteli vazební věznice nebo věznice, ale v době výkonu služby se nejčastěji řídí pokyny soudce.

1.3.5 Strážní

Tito příslušníci VSČR zajišťují zejména eskort vězňů k soudům a výslechům, na pracoviště nebo do lékařských zařízení.

1.3.6 Dozorci

Z pohledu tématu této bakalářské práce lze dozorce označit jako hlavní pilíře vězeňské etiky. Téměř jako jediní pracující přímo s vězni a jsou s nimi v každodenním styku. Provádějí nepřetržitou kontrolu, dozorují na vězně a mají odpovědnost za dodržení pořádku, časového harmonogramu, klidu a kázně. V průběhu své pracovní činnosti také zajišťují vydávání stravy, či konají prohlídky celních místností a ložnic.¹⁷

Mezi osoby, které pravidelně přicházejí do kontaktu s vězni v rámci výkonu rutinní činnosti, se dále řadí např. psycholog, speciální pedagog a další. Z důvodu návaznosti dalších skutečností k danému tématu je více informací o těchto pracovnících uvedeno ve čtvrté kapitole této práce.¹⁸

---

¹⁷ Srov. www.vscr.cz

¹⁸ Srov. Sochůrek, J. *Kapitoly z penologie*, s. 11;12

2 Zacházení s vězni

Důležitým bodem v nápravě trestaných osob je tzv. program zacházení. Obecně lze předpokládat, že přístup zaměstnanců VSČR ovlivní svým působením smýšlení vězňů. Předpokladem je, že pouze z kvalitního zacházení a cíleného působení vězeňských zaměstnanců dochází k nápravě trestanců. Součástí programu zacházení je z tohoto důvodu promyšlená kooperace psychologů, vychovatelů, sociálních pracovníků a pedagogů.

„Program zacházení zahrnuje pracovní, vzdělávací, terapeutické a zájmové aktivity s diferencovaným přístupem ke každému odsouzenému při jejich realizaci“.¹⁹

2.1 Jednání s vězni

Jednání s vězni v programu zacházení je řízeno přesně definovanými pravidly a zásadami. Vždy musí být dodržován individuální přístup. To znamená, že musí být respektována osobnost odsouzeného i jeho individuální zvláštnosti. Velký důraz musí být kladen na motivaci. V případě, že má odsouzený rodinu, může být rodina brána jako motivační prostředek. Pro odsouzeného bude návrat k rodině motivačním prostředkem. Dalším z pravidel je přiměřenost zacházení. Tím je myšleno kladení takových požadavků, které jsou adekvátní rozumovým schopnostem, či vzdělání vězně.

Mezi hlavní pravidla jednání s vězni patří soustavnost a cílevědomost. Toto lze označit za nutnost vytyčit jasně definovaný, reálný a měřitelný cíl programu zacházení. Aktivity spolu musí souviset, a vést k cíli a změnám v osobnosti a postojích vězně. Pro ucelení informací a sledování vývoje nápravy odsouzeného je nutné dodržet pravidlo sledování zpětné vazby. Zpětná vazba je získávána hlavně pozorováním vězněné osoby. Pozorování je prováděno např. i pohovory s vězňenými, posuzováním chování v kolektivu a četnost návštěv.²⁰

---

¹⁹ SOCHŮREK, Jan. Kapitoly z penologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.

²⁰ Srov. Sochůrek, J. Kapitoly z penologie, s. 46

2.1.1 Vzdělávání

Z důvodu zvýšení šance pro reintegraci vězněného do profesního a sociálního systému je vzdělávání trestaných osob velmi důležité. Zacházení formou vzdělávání lze rozdělit na dva druhy.

- a. Profesní vzdělávání
- b. Všeobecné vzdělávání

Profesní vzdělávání napomáhá k obnově či úplnému získání profesní gramotnosti. Za tímto účelem VSČR pořádá široké spektrum kurzů a školení. Samozřejmým cílem programu profesního vzdělávání je již zmíněné usnadnění opětovného začlenění do profesního života. Z tohoto důvodu vznikají ve spolupráci Vězeňské služby České republiky a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy školská zařízení a pracoviště určená pro vzdělávání vězňů.

Považuji za vhodné zmínit rozhodnutí MŠMT, s účinností od 20. 06. 1996 o zařazení Středního odborného učiliště Tábořská 988 v Praze do sítě školských zařízení. V tomto zařízení byly již v minulosti vyučovány odsouzené osoby. Důsledkem zařazení učiliště do sítě školských zařízení může být absolventům vydán výuční list a vysvědčení bez jakéhokoliv vězeňského označení.²¹

Dalším pozitivním přínosem zacházení formou vzdělávání je ekonomický přínos. Po návratu z nápravného zařízení musí trestaná osoba sama hradit veškeré životní náklady. Ty zahrnují rozpočet na živobytí, případné příspěvky na děti a další běžné náklady. Z etického hlediska lze tímto působením předpokládat vznik potřebných životních hodnot. Konkrétně lze hovořit o získání morálky nebo smyslu života bezúhonného člověka. Je možné tvrdit, že u osob s možností vzdělávat se a nastoupit do zaměstnání, lze očekávat kladnější přístup k životu v porovnání s vězni bez zájmu.

Účelem tzv. programu Všeobecného vzdělávání je vymýcení analfabetismu. Samozřejmostí pro úspěšnou reintegraci do společnosti je základní hladina gramotnosti. Pojem negramotnost lze dělit na primární a funkční. Podstatou primární negramotnosti je skutečnost, že se trestaná osoba v minulosti nenaučila číst a psát. Tento fakt může zahrnovat i

---

²¹ Srov. Hála, J. *Teorie a praxe vězeňství*, s. 22;23;24

tzv. negramotnost sekundární. To znamená, že u osoby s tímto druhem analfabetismu došlo postupem času ke ztrátě gramotnosti. Ke ztrátě může docházet například pobytem ve společnosti, kde není gramotnost potřebná. Takovými místy mohou být např. ghetta. Druhým fenoménem, se kterým se vězeňští pracovníci setkávají je funkční negramotnost. Stručně lze toto označit za zvládnutí triviálních aktivit, které moderní společnost od člověka očekává. Pro případ vzdělávání tohoto druhu poslouží činnosti vedoucí k zvládnutí vyplnění formulářů, sepsání žádosti či životopisu.²²

Nabývání nových znalostí, vědomostí a zkušeností vede zejména k nápravě smýšlení a „duše“ vězněné osoby. Z etického hlediska je vhodné položit si otázku: „Jak a v čem?“

Pozitivní účinek působení nápravných opatření by měl být nejvíce pozorovatelný na účtě. Primárně se jedná o sebeúctu. Osoba, která si díky novému vzdělání dokáže sebe vážit, má šanci pozitivně zaujmout své okolí. Díky pravidelné docházce do vzdělávacích institucí a potřebné kázně při učení se rozvíjí princip mezilidského jednání a morální odpovědnosti. Lze jednoznačně tvrdit, že vzdělávání je nedílnou a velmi potřebnou součástí působení vězeňské služby na trestané osoby.²³

2.1.2 Práce

Je známo a také logicky odůvodnitelné, že osoba, která vyvine praktickou činnost, například práci, změní tok svých myšlenek. Obecně lze tvrdit, že při práci dojde k odbourání negativních myšlenek. Z tohoto důvodu lze vězeňskou práci považovat za základní a velmi důležitý prvek vedoucí k pozitivním výsledkům. Dobře organizovaná a smysluplná práce napomáhá rozvíjet pracovní návyky a vlastnosti osobnosti. Pozitivní dopad lze pozorovat také na socializaci odsouzených. Výkon práce probíhá v podmínkách, které odpovídají běžným pracovním podmínkám. Práce je spravedlivě ohodnocena. Odsouzený v sobě pěstuje žádoucí vztah k práci. Pracující odsouzený může na práci pohlížet jako na budoucí prostředek, který poslouží k uspokojení jeho potřeb a zájmů. Výkon práce zároveň přispívá k rapidnímu snižování agresivity. To napomáhá k celkovému uklidnění trestaného.

---

²² Srov. Hála, J. *Teorie a praxe vězeňství*, s.34;35

²³ Srov. Tamtéž s 17

Na práci trestaných osob lze pohlížet z ekonomického hlediska. Finanční ohodnocení vykonané práce je využíváno na hrazení např. plateb za pobyt ve věznicí nebo na výživu dětí.²⁴

2.1.3 Zájmové aktivity

Tzv. doba pro trávení volného času je vyhrazena pro užívání zájmových aktivit. Zájmové aktivity jsou v rámci možností systému dané věznicí voleny individuálně. Doba pro zájmové aktivity je v každém nápravném zařízení přesně specifikována. U pracujících vězňů tato doba začíná po skončení doby pracovní. Vězni, kteří nepracují, mají tuto dobu od budíčku po večerku. Rutinní činnosti, mezi které patří např. hygiena, do tohoto času nejsou započítány.

Mezi oblíbené aktivity patří sport. V evropských zemích je sport chápán jako médium, jehož prostřednictvím lze vykonávat sociálně pedagogické práce. Pomocí sportu lze pozitivně ovlivnit důležité prvky osobnosti vězněného. Jde hlavně o negativní sebereflexi a problematické vztahy s okolím. Obecně lze říci, že dobrý sportovní výkon je nejlepším možným prostředkem k uznání sebe sama. Toto je možné pozorovat např. u překonání vlastního osobního rekordu (v posilování, v počtu vhozených košů atd.) nebo porážení soka ve stolním tenise. Důležitým přínosem sportování ve věznicích je snížení hladiny agresivity vlivem uvolnění přebytečné energie a vzniku únavy.²⁵

Za stěžejní bod při trávení volného času lze považovat tzv. projekty zážitkové pedagogiky. Definici projektů zážitkové pedagogiky nejlépe vystihují skripta *Teorie a praxe vězeňství*.

„Jako prostor nebo příležitost pro lidskou akceptaci a autentický vztah mezi mladým člověkem a jeho vychovatelem.“²⁶

Tyto projekty úzce souvisí s odvětvím sportu. Takovéto aktivity se pořádají nepravidelně a po velmi dlouhé a náročné přípravě. Obsahem těchto projektů je například výšlap do hor, či

---

²⁴ Srov. Hála, J. *Teorie a praxe vězeňství*, s. 15

²⁵ Srov. Hála, J. *Teorie a praxe vězeňství*, s. 45;46

²⁶ HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. ISBN 80-7040-376-4.

sjezd na kanoích. Samotná příprava je založena na důkladném poznání vychovatele a delikventa, na perfektním propracování strategie zážitku a na absolutní důvěře.

Nyní považuji za vhodné položit otázku, zda má tento přístup potenciál úspěchu. Je toto správný způsob odpykání trestu? Uvažme, zda je spravedlivé, že netrestaná osoba nemusí mít za celý život příležitost něco podobného zažít. Je správné, že osoba, která se provinila vůči zákonu, má možnost zažít např. výlet? V knize Vasil Gluchmana se autor vyjádřil jasně.

„Každý člověk má nezpochybnitelný nárok na celkem adekvátní schéma stejných základních svobod, přičemž toto schéma je slučitelné se stejným schématem svobody pro všechny.“²⁷

S autorem a jeho názorem souhlasím. Vždy existuje prokazatelná šance, že např. výlet může pozitivně ovlivnit průběh nápravy odsouzeného. Za obtížnou lze hodnotit i práci vychovatelů. Myslím, že takové prostředky mohou výrazně pomoci v opětovném získání životních hodnot. Na zážitkovém kurzu si mnozí uvědomí hodnotu lidského života a dokážou porozumět principům protizákonného chování. Mezi další zájmové kroužky patří například kroužek akvaristiky nebo šachový zájmový útvar.

2.1.4 Výchovné aktivity

Výchovné aktivity představují termín, které je úzce spjatý se vzděláváním. Pozitivní dopad představují výchovné aktivity v šanci osvojení si hodnot, které trestaná osoba postrádá. V tomto smyslu je nutné dbát zvláště na výchovu a výuku etikety. V rámci těchto kurzů si trestané osoby osvojí základy společenského chování. Výuka etikety v nápravných zařízeních se může zdát absurdní. Je nutné uvážit, že vězni mají reálnou potřebu jednat dle etikety. Převážně se jedná o nauku chování v soudní místnosti nebo výcvik sociálních dovedností. Tato výuka zahrnuje mimo jiné schopnost zvládnání krizových situací, mezi které patří schopnost čelit tlaku a ovládnání svého chování.

---

²⁷ Citace přeložena ze slovenského jazyka, zdroj: GLUCHMAN, Vasil a KOLEKTIV. Hodnoty v etike sociálních dosledkov. Prešov: Grafotlač prešov s.r.o, 2011. ISBN 978-80-555-0192-5.

3 Faktory působící ve vězení

Definice českého významu slova faktor může být vyložena jako činitel nebo síla, která působí v procesu. V případě procesu výkonu trestu a nápravy trestané osoby, lze tedy hovořit o aspektech, které ovlivňují průběh jmenovaných procesů. Tato kapitola obsahuje výčet faktorů a jejich charakteristiky, které napomáhají k morální nápravě vězně.

3.1 Svědomí – charakter – morálka

Ideálně průběh nápravy vězněné osoby lze shrnout do tří kroků.

1. Zpytování svědomí
2. Narovnání charakteru
3. Vybudování odporu k nemorální činnosti

Pojem zpytování svědomí lze dát do souvislosti s výrazem pokání. V Bibli lze najít podobnost ve výroku, který se může vztahovat právě na delikventy. Vystihuje úspěch kvalitní práce s osobami, které se rozhodli k pokání, a probudil se v nich pocit viny.

„Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšником, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují“²⁸

Při průběhu pokání je důležité, aby jej trestaná osoba činila z vlastní vůle. Jedině tak bude tato činnost skutečná a účelná. Z toho plyne, že nucení vězňů k pokání je bezpředmětné. Působení pokání záleží na vnitřním charakteru trestaného jedince. V psychologii se charakter popisuje jako individuálně odlišná psychologická svéráznost osobnosti.²⁹

Změny charakteru člověka se dosahuje velmi těžce. Vyšší obtížnost změny charakteru je právě u osob s narušenou psychickou stránkou osobnosti. Charakter je částečně vrozený a zvláště pak zásadně ovlivněn výchovou v dětství. Na tuto výchovu lze při práci s osobností trestanců navázat a rozvíjet dále kladné charakterové vlastnosti. Cílem práce s charakterem

²⁸ [Z HEBREJŠTINY, aramejštiny a řeč. přeložil Miloš Bič. et al., PŘEDMLUVA FRANTIŠEK TOMÁŠEK a vazba a graf. úprava Bohumil Vančura] MAPY. Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih). 2. katolické vyd. Praha: Zvon, 1991. ISBN 8071130095.

²⁹ Vlastní poznámky z přednášek psychologie

vězně je pomoci mu zvnitřnit eticky přijatelné ideje a způsoby jednání. Jde o snahu probudit v odsouzenému morální vědomí, morálku.

Mel Thompson v knize Přehled etiky definuje morálku následovně: „*Morálka se zabývá jednáním, které je výsledkem volby a které je tedy možné ospravedlnit, ocenit či přičíst mu vinu.*“³⁰ Tato definice je příkladem toho, za jaké chování se odsouzení do vazby dostali. Logicky je z toho rozpoznatelný fakt, že se jedná o morálně nepřijatelné jednání. Morální hodnoty si člověk nejvíce osvojuje výchovou a vzděláváním.

3.2 Důstojnost ve vězení

Lidská důstojnost se charakterizuje velmi obtížně. Pro jakoukoliv bytost představuje důstojnost nehmotnou, avšak opravdu důležitou cennost. Definice z Ottova naučného slovníku zní: „*Důstojnost jest tolik jako zasloužilost, hodnost, cena, osobní vážnost (v chování), ve smyslu konkrétním i úřad trestný.*“³¹

Důstojnost bývá obvykle spojována s hrdostí. Ve vězeňské sféře se význam důstojnosti vztahuje především na přístup pracovníků k vězněným osobám a zacházení s nimi. Dle mého názoru si vězeň, jako lidská bytost, zaslouží právo slušného a důstojného zacházení dle etického kodexu. Zároveň tvrdím, že způsob, kterým se zaměstnanci VSČR chovají k vězněným osobám, se může projevit v jednání vězněných osob nejen po propuštění. Častým případem nedůstojného zacházení s vězni je šikana a ponižování. Z pohledu etiky nyní diskutuji pouze šikanu a ponižování ze strany dozorců. Základní způsoby šikany vězňů spočívají v opakovaném skládání oblečení nebo osobních věcí a v zákazu vykonání hygienických činností. Dle mého výzkumu se toto nedůstojné zacházení s vězni objevuje v českých věznicích sporadicky.

---

³⁰ THOMPSON, Mel. Přehled etiky. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 80-7178-806-6.

³¹ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Osmý díl. V Praze: J. Otto, 1894. ISBN NEUVEDENO.

3.3 Vězeňský režim

Veškerá práce vykonaná ve vězeňském sektoru je řízena dle přesného plánu. Z pohledu pedagoga volného času lze s nadsázkou běžný vězeňský den s nadsázkou přirovnat ke dni letního tábora. Vězni mají pevně stanovený denní režim spánku, stravování, hygieny a ostatních činností. Veškerý denní režim se řídí dle vyhlášky ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb. – Řád výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňský režim a jeho dodržování je důležitým faktorem působícím na výchovu vězně. Dodržování pravidel a zásad napomáhá snazšímu průběhu integrace do normálního života po propuštění. Neméně důležité je zmínit fakt, že při správném dodržování časového harmonogramu dochází k morální nápravě a uvědomění si potřeb dodržování slušného chování a spolupráce.

3.3.1 Finanční prostředky

Má-li vězeň dostatek finančních prostředků, je mu umožněno financí užívat. Vlastní peníze může trestaná osoba získat od rodiny nebo je sám vydělává. Finance může užívat za stravu z vývažovny pro zaměstnance vězeňské služby, či nákupem ve věznicemi zřizovaných obchodech. V těchto obchodech si vězeň smí zakoupit potraviny, drogistické zboží či průmyslové zboží jako např. baterky do přenosných rádiových přijímačů. Vězeň má také možnost koupě vybraných léků. Léky je možné zakoupit po písemné žádosti schválené vězeňským lékařem. Ředitel věznice má povolení stanovit maximální částku, za kterou lze nákup vězně uskutečnit.³²

3.3.2 Spánek

Prostor pro spánek mají vězni od večerky po budíček. Konkrétně jde o časový interval od 21. hodiny večerní do 6. hodiny ranní, není-li z naléhavých důvodů určeno jinak. 9 hodin spánku je adekvátní čas pro načerpání nové energie potřebné pro denní fungování. Ke spánku je možné využít i čas určený pro osobní volno. Kvalitní a přiměřeně dlouhý spánek napomáhá k dobrému psychickému stavu a k morálnímu chování vězně v průběhu dne.

---

³² Srov. 109/1994 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti

3.3.3 Hygiena

Vězeňská služba, konkrétně správa jednotlivých věznic, má za úkol zajistit podmínky k tomu, aby vězeň měl přístup k osprchování se teplou vodou minimálně dvakrát týdně. Při provádění hygieny jsou vězni vždy pod dozorem příslušného zaměstnance stejného pohlaví. Základním vybavením každé cely je umyvadlo s tekoucí vodou pro celodenní možnost udržování hygienických návyků.³³

3.3.4 Volný čas

Doba, kterou může vězněná osoba využít dle vlastního uvážení, avšak dle pravidel věznice, je nazývána volným časem. Zaměstnaným vězňům začíná volný čas příchodem ze zaměstnání a končí večerkou. V průběhu víkendu začíná interval volného času budíčkem a končí večerkou. Nepracující vězeň má volný čas každý den od budíčku po večerku. Počet nepracujících vězňů je v současné době nezanedbatelný. Tento stav je velmi kritizován.

Aktuálně lze hovořit o vzestupu samostatnosti vězňů. V praxi to znamená, že se vězni v rámci pravidel starají sami o svou osobu. Vězeň může samostatně nakupovat potraviny, připravovat jídlo nebo se starat o své ošacení. Tato náplň volného času napomáhá reintegraci a přiblížení reality mimo věznici. Tato situace momentálně není běžná u většiny trestaných osob. Volný čas je často tráven pasivním sledováním televize či poslechem rádia. Tyto činnosti jsou předmětem kritiky ze strany zaměstnanců VSČR. Převážně vychovatelům tyto praktiky komplikují práci s charakterem trestaných osob.

Považuji za důležité v budoucnu podpořit práci vychovatelů a pedagogů volného času. Jejich úkolem je právě zapojit vězně do aktivit, díky kterým by mohli uniknout stereotypní pasivitě. Zároveň tím pomoci osvojit morální si hodnoty, kterými je například ochota či slušné chování. Pod volnočasové aktivity zahrnují také výchovné aktivity např. již zmiňovaný sport, ale také návštěvy různých kulturních akcí.³⁴

---

³³ Srov. Tamtéž s 31

³⁴ srov. Hála, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 141-144

3.3.5 Strava

Strava je vězňům podávána minimálně 4x denně ve formě snídaně, svačiny, oběda a večeře. Příjem tekutin je samostatnou starostí každého vězně. Ke každému pravidelnému jídlu je přiložen nápoj. Pro příjem tekutin mimo dobu jídla je součástí každé cely umyvadlo s tekoucí pitnou vodou. Vězňům, kteří si z různých důvodů nemohou připravovat horké nápoje na vlastní cele, je poskytována vroucí voda na přípravu nápojů minimálně 2x denně. Příloha č. 1 zobrazuje týdenní jídelníček ve věznici Rýnovice.

3.3.6 Kontakt s vnějším světem

Důvodem odnětí svobody trestané osobě je mimo jiné omezení příležitostí k páčání trestné činnosti. Toho je docíleno právě zamezením styku s netrestanými osobami a odebrání možnosti volného pohybu v jejich prostředí. Navzdory těmto faktům je vězňům příležitostně umožněno trávit čas mimo nápravné zařízení. Jak již bylo uvedeno v jedné z předchozích kapitol, důvodem k dočasnému opuštění věznice je návštěva domova. Existují i další způsoby, kterými vězni mají možnost udržovat relaci se stylem života mimo věznici. Vhodné je zmínit projekty škol, které umožňují studentům napsat dopis do vězení. Z pohledu trestané osoby je toto příležitostí se alespoň dočasně vžít do role netrestané osoby. Tuto možnost mají i nestudující dobrovolníci. Komunikaci zprostředkovává Maltéžská pomoc, o. p. s., která tento program prezentuje následující definicí:

„Projekt se řadí mezi programy prevence a zmírňování sociálně patologických jevů. Je určen pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a jeho hlavním cílem je snížit negativní vlivy pobytu ve věznici, a to hlavně sociální izolaci, prostřednictvím pravidelného písemného kontaktu s dobrovolníkem.“³⁵

Běžnou formou komunikace trestané osoby s netrestanými lidmi jsou návštěvy. Navštívení vězně je řízeno přesně stanovenými pravidly. Návštěvník je vždy o pravidlech poučen. Zajímavým pravidlem je možnost ukončení návštěvy zaměstnancem vězeňské služby při nedodržování pravidel. Osoba starší 15 let se musí prokázat průkazem totožnosti opatřeným fotografií. Před příchodem do návštěvní místnosti je vězni provedena osobní prohlídka.

---

³⁵ Maltéžská pomoc, o. p. s. Maltéžská pomoc, o. p. s. [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.maltezskapomoc.cz/olomouc/dopisovani-s-vezni>

Předpoklad, že návštěvy rodinných příslušníků mají vždy kladné působení na psychiku trestaného, není správný. V minulosti došlo k mnoha případům, kdy návštěva rodinných příslušníků prokazatelně ovlivnila psychiku trestaného negativním způsobem. V knize Úvod do teorie a praxe vězeňství je obdobná situace popsána. Vězeň byl navštíven tří generační rodinnou návštěvou. Po ukončení návštěvy odcházel vězen v dobré náladě na svou celu. Od rodinných příslušníků obdržel množství potřeb a potravin. Vězeň nepůsobil nedůvěryhodně a nezbudil důvod k obavám. Po večerce byl vězeňskou službou nalezen oběšený ve své cele.

Zdá se být správným předpokladem, že návštěva motivuje vězně k práci na osobnosti. Lze předpokládat pozitivní dopad na morálku a dodržování pravidel. Motivujícím důvodem může být například možná žádost o předčasné podmíněčné propuštění z vazby. Výjimkou však nejsou situace, kdy se v delikventovi projeví pocit nenávisti k sobě samému nebo pocit hlouposti. Tyto vnitřní pocity a negativní stavy mysli mohou vést k sebevraždě. Tyto případy lze označit za sporadické a výjimečné.

Osobně hodnotím možnost návštěv pozitivně. Jednou z morálních hodnot je láska, která se může v duši vězněného vzbudit. Dojde tak k získání motivace a chuti pracovat na své nápravě.

4 Osoby působící ve vězení

Klíčovými osobami, které působí na psychiku a mentalitu trestaných osob, jsou pracovníci, se kterými delikventi přicházejí denně do styku. Kvalitní způsob práce a zacházení s vězni jsou faktory, které nejvíce ovlivní průběh nápravy a výkonu trestu. Cílenými aktivitami pracovníci pomohou vězňům získat morální hodnoty, kterými je vhodné se v běžném životě řídit.

4.1 Pedagog volného času

V nápravných zařízeních je vězňům přidělen volný čas. Při bližším přezkoumání odborné náplně volného času je jeho smysluplnost zřejmá. Obecným cílem pedagogiky VČ je efektivní využití volného času. Je důležité nalézt aktivity a způsoby trávení volného času, které pozitivně ovlivní průběh nápravy vězně. Tyto aktivity lze popsat jako činnosti přinášející nejen morální hodnoty. Náplní práce pedagoga volného času ve vězeňské sféře je především vymyslet, naplánovat a zrealizovat jednotlivé aktivity. Následně si vyžádat zpětnou vazbu o dopadu a vnímání provedených aktivit. Zpětná vazba je důležitá hlavně u činností, které mají cíleně napomáhat morální nápravě trestané osoby. Jednou z etických hodnot, které se dají získat při společných aktivitách je např. spravedlnost.

*"Spravedlnost (lat. justitia) je mravní požadavek, aby konání naše bylo ve shodě s právem."*³⁶

S funkcí pedagoga VČ je spojován i zaměstnanec vedený jako speciální pedagog. Tuto funkci by měl ideálně vykonávat zaměstnanec VS, který dosáhl vysokoškolského vzdělání v oboru speciální pedagogiky. V praxi jej lze považovat za nadřízeného pedagoga VČ. Dbá na metodické řízení vychovatelů a pedagogů VČ. Zpracovává komplexní diagnózu odsouzených a vytváří program zacházení a podmínky pro jeho realizaci. Zároveň je po něm vyžadováno, aby se aktivně účastnil zacházení s vězni.³⁷

---

³⁶ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Dvacátý třetí díl. V Praze: J. Otto, 1894. ISBN NEUVEDENO.

³⁷ Srov. Hála, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 61

4.1.1 Případová studie působení volnočasové aktivity

Při práci s trestanými lidmi lze pojem spravedlnost pojit s moderním výrazem fair-play. Jedná se o pravidlo čestného jednání nebo spravedlivé hry. Fair-play je termín užívaný zvláště ve sportovním názvosloví. Uváděná případová studie ukazuje nauku smyslu pro spravedlnost právě na sportovní aktivitě. Studie je příkladem možného projevení smyslu pro spravedlnost.

V prostředí věznice se v rámci trávení volného času uskutečnilo volejbalové klání. Aktivita probíhá na vězeňském hřišti. Hráči jsou pouze trestané osoby. Událost byla naplánována pedagogem volného času, který zároveň při hře působil jako rozhodčí.

Prohrávající tým smečoval přes síť. Míč dopadl k těsné blízkosti čáry. Rozhodčí v dané situaci nevěděl, zda míč dopadl do hřiště nebo mimo něj. Za projev spravedlnosti, dobré vůle a pozitivního charakteru lze považovat situaci, při které hráč prohrávajícího týmu přiznal skutečný stav události. Oznámil rozhodčímu, že viděl míč dopadnout za čáru ohraničující plochu hřiště. Došlo ke ztrátě míče. Protihráči získali bod ve prospěch jejich týmu. Za rozhodující a klíčový bod v nápravě vězně lze označit právě uplynulý moment, kdy došlo k přiznání skutečného stavu. Vězeň připustil, že spravedlnost má větší váhu, než ztracený bod ve hře. Podobné případy se objevují sporadicky. Mnoho obdobných případů je příčinou vzniku hádky.

4.1.2 Plán trávení volného času ve věznicích

Jedním z úkolů pedagoga volného času je smysluplné využití tohoto časového úseku. Tato část práce je zaměřena na konkrétní plán trávení volného času a lze jej považovat za praktickou část této bakalářské práce. Cílem této části práce bylo vytvořit použitelný plán, který současně poslouží jako praktický trénink pro výkon budoucího zaměstnání. Hlavním kritériem pro zpracování byla použitelnost v reálném vězeňském prostředí. Použitelnost a věrohodnost mnou vytvořeného plánu byla diskutována s ředitelem brig. gen. Mgr. Petrem Dohnalem, který působí na Generálním ředitelství Vězeňské služby České republiky.

Mnou vytvořený plán trávení volného času (příloha č. 2) je systematicky řazen tak, aby jednotlivé aktivity navazovali a svým charakterem odpovídali tematickému plánu. Pedagog volného času vytváří tematický plán na každý měsíc.

Pro praktickou část mé bakalářské práce jsem vypracovala plán na prosinec. Jedná se o období Vánočních svátků. Tematický plán je z tohoto důvodu vyplněn zejména aktivitami, které se týkají Vánoc. Je nutné zmínit, že zahrnuté období může být obdobím citlivým na psychiku trestaných osob. Z tohoto důvodu považuji za nutné, aby byl volný čas vězni tráven efektivně. V souvislosti s Vánoce lze navrhnout a vymyslet mnoho aktivit, které podpoří dobrou náladu, zručnost a morální citění vězňů. Cílová skupina mnou vytvořeného plánu jsou trestané ženy z věznice ve Světlé nad Sázavou. Mnou vypracovaný plán trávení volného času (příloha č. 2) je součástí příloh této bakalářské práce.

Plán je zaměřen na praktické i teoretické činnosti. Každá z činností svým přínosem rozvíjí osobnost trestaných žen. Cvičení, která jsou v plánu zahrnuta, kladou důraz na rozvoj pozitivního rodinného citění a občanského soužití.

4.2 Vězeňský kaplan

„Vězeňská duchovenská péče je dobrovolným sdružením křesťanů - duchovních i laiků, kteří byli vedením svých církví pověřeni duchovenskou službou ve věznicích a vazebních věznicích Vězeňské služby České republiky a v obdobných zařízeních, pečujících o adaptaci vězňů a propuštěných, nebo se jiným vhodným způsobem podílejí na činnosti vězeňské duchovenské péče v souladu s cílem a zásadami VDP, a byli schváleni výkonným výborem VDP.“³⁸

Duchovní služba v ČR byla obnovena počátkem devadesátých let dvacátého století. Duchovní služba se svým specifickým způsobem teoreticky i prakticky podílí na řešení především přijetí viny osoby trestané a pochopení důvodu a účelu trestu vykonávaného. Zároveň má velikou zásluhu na neustálé motivaci k vyřešení těchto úskalí. Projevem pozitivního účinku je aktivní účast v rámci společného tematického semináře, či kvalitní a dobré osobní kontakty s psychology, vychovateli a pedagogy.

„Pomoci vězněnému člověku nalézt hodnotový smysl života, to ve svém širším rámci s sebou přináší i naději na překonání hrozící recidivy trestné činnosti, naději na znovuzrození pro lepší příští“³⁹

---

³⁸ Vězeňská duchovenská péče. Vězeňská duchovenská péče, z. s. [online]. Praha: bopi, 2017 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu>

³⁹ HÁLA, Jaroslav. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

Dle mého úsudku a představy spočívá práce duchovního ve věznici především na rozhovoru a pozdějším rozboru informací získaných právě při rozhovoru. Vězeňský kaplan zde, nepůsobí pouze jako posluchač, kterému každý může povědět svá trápení a bolesti. Je to člověk, který skrze svou víru dokáže zpovídánému vysvětlit na náboženských příkladech důvody a následky jejich jednání. Dle mého názoru každý vězeňský kaplan musí být plně přesvědčený o své víře a pravdivosti svých slov, aby svou jistotu dokázal přenést i na druhou osobu, především osobu vězněnou. Z laického pohledu lze potvrdit, že když se člověk se špatným svědomím má komu svěřit a má osobu, která mu dokáže pomoci řešit trápení svého svědomí, může se více uvolnit i z psychického hlediska, které bývá ve vězeňských prostorách velmi napnuté. Kromě uvolnění může také docházet k neverbální motivaci vězně, chtít dostat se z věznice pryč. Zároveň je důležité zmínit fakt, že kaplan, po vyslechnutí vězně a diskuzi s ním, má právo svobodného pohybu. Po vykonání rutinní práce může jít svobodně domů. Vězeň si toho může být vědom. Trestaná osoba může kaplanovi závidět tuto možnost a právě to jej může motivovat k návratu ke spořádanému životu. Vězeňský kaplan nemůže nikdy vězně přesvědčovat o tom, že pouze jedna víra na světě je ta správná. V ČR převládá počet křesťanských kaplanů odkazující se na Písmo svaté, ve kterém lze nalézt odpovědi prakticky na jakoukoli otázku a na jakékoliv trápení.

4.3 Vězeňský psycholog

Práce vězeňského psychologa se zabývá především psychologickou diagnostikou, skupinovým, nebo individuálním psychologickým poradenstvím a psychoterapií. Je zajímavé, že psychologovy služby mohou využívat jak osoby vězněné, tak personál pracující ve věznici. Z pohledu zaměstnanců VSČR se především jedná o poradenství ve smyslu, jak zacházet a jednat s určitou osobou s ohledem na její psychické stavy a obtíže. Dalším způsobem využívání služeb psychologa ze strany vězeňských pracovníků může být poradenství při vnitřním kolísání či vyhoření. V tomto případě může odborný psycholog doporučit způsoby terapie. Vězeňský psycholog má také potřebný vliv při přijímání nových zaměstnanců do vězeňské sféry. Všechna rozhodnutí týkající se profesní struktury jsou realizována především na podkladu aktuálního lékařského a hlavně psychologického posouzení vhodnosti.⁴⁰

---

⁴⁰ Srov. Hála, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 58

„Psycholog musí ve věznici nebo ve vazební věznici žít mezi lidmi, nikoli vedle nich, zahloubán do svých úzce odborných problémů.“⁴¹

Z této citace vyplývá fakt, že vězeňský psycholog by měl pro vězně znamenat nejen autoritu, která jim dokáže napomoci při zpětném hledání smyslu života, ale také osobu, která je jim svým způsobem rovna. Tím samozřejmě není myšleno, že stejně jako vězni i on spáchal nějaký čin proti zákonu. Mou ideou je pravý opak založený na principu odpovědnosti. Stručně lze tvrdit, že vězeň je zodpovědný za své činy a psycholog je zodpovědný za psychickou vyrovnanost svých „klientů“. Zkušený a sebevědomý psycholog může sloužit také jako tzv. katalyzátor. Takto lze definovat osobu, která dokáže uvolnit celkový proces nápravy a zároveň dokáže vězni pomoci uvědomit si své možnosti a způsoby změn osobnosti.

---

⁴¹ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

5 Porovnání teorie a praxe

Teoretická část této bakalářské práce byla sepsána na základě poznatků, které jsem čerpala z odborných knih a jiných zdrojů. Praktickou část, zvláště pak plán trávení volného času, jsem vypracovala s ohledem na reálnou aplikaci ve vězeňském prostředí. Součástí porovnání teoretických poznatků s rutinní praxí je rozhovor s generálním ředitelem VSČR, který jsem realizovala za účelem získání důvěryhodných dat pro tuto kapitolu.

Cílem této kapitoly je zjistit, do jaké míry se teoretické předpoklady z literatury daří reálně naplnit. Literatura klade důraz na realizování myšlenek psychologů, pedagogů a osob na vedoucích pozicích.

5.1 Konzultace s generálním ředitelem VSČR

Cílem konzultace s generálním ředitelem VSČR bylo získat informace pro srovnání teoretických předpokladů s běžnou denní praxí zaměstnanců VSČR. Zároveň došlo k získání stručných informací o možné kariéře pracovníka VSČR. Součástí rozhovoru byla diskuze současného a budoucího stavu vězeňství. Výňatek z konzultace viz níže.

Hrušová: *Jaká byla Vaše cesta vzhůru, jak jste se dostal až na post generálního ředitele?*

Dohnal: *Moje cesta vzhůru by se dala přirovnat k takovému „americkému snu“. Začínal jsem na pozici řadového strážmistra a postupně díky své pílì jsem stoupal ve vězeňské hierarchii. Při svém vzestupu jsem prošel řadu výkonných i manažerských pozic, např. ředitele věznice, náměstka generálního ředitele, až tedy na post generálního ředitele Vězeňské služby.*

Hrušová: *Na jaký svůj počín ve funkci generálního ředitele jste pyšný?*

Dohnal: *Za velmi pozitivně hodnocený krok soudím proces tzv. humanizace výkonu vazby, který jsem v roce 2012 nastartoval. Zde je důležité říct, že veřejnost prakticky vůbec nerozlišuje, zda se jedná o výkon vazby, ve kterém jsou lidé, u kterých pořád platí presumpce nevinny, kteří jsou zatím neodsouzení, a tudíž se na ně ze zákona musí nahlížet jako na nevinné a jejich režim musí být volnější. Naproti tomu lidé ve výkonu trestu byli uznáni vinnými a byl jim uložen trest za konkrétní trestní čin. A právě výkonu*

vazby se týká onen proces humanizace. V minulosti paradoxně byly horší podmínky zacházení s lidmi ve výkonu vazby. A s tím jsem se rozhodl něco udělat. Proto jsme v roce 2012 nastartovali tento proces, který dosud probíhá, a oddělení výkonu vazby se významným způsobem zlepšují, zlidšťují. Také jde zde mnohem více vzdělávacích aktivit a také se snižuje stres, kterým si obviněný prochází.

Hrušová: Co byste chtěl do budoucna změnit?

Dohnal: Takových věcí je celá řada, např. v tomto roce chceme implementovat nový zákon výkonu trestu, který bude redukovat typy věznic, což je průlomová věc zásadního charakteru. Taková změna proběhne přibližně po 50 letech. Změna proběhne v tom, že do druhů věznic se budou umisťovat pachatelé dle jejich psychologického profilu, jejich rizik atd. Další změna spočívá v tom, že jejich rozmisťování bude zajišťovat Vězeňská služba a ne soud, jak tomu bylo doposud. Přibližně před 2 měsíci prezident republiky tento zákon podepsal a začne platit od října letošního roku. Mým cílem je také postavit úplně novou věznici „na zelené louce“ moderního západního stylu. Sice mám v České republice 35 vazebních věznic a věznic, ale všechny jsou staré (některé z dob Rakouska-Uherska, např. Pankrác) a ty novější nikdy nebyly primárně zamýšlené jako věznice, ale byly stavěné jako kasárna, či školy v přírodě (např. Světlá nad Sázavou) a později přebudovány na věznice. Nevýhodou přebudování je fakt, že každé přebudování je svým způsobem kompromis, nikdy tam neuděláme vše, co bychom chtěli. Proto je mým cílem a mou velikou ambicí je postavit asi po 70 letech úplně novou, velkou a moderní věznici, pravděpodobně v Jižních Čechách.

Hrušová: Co se Vám vybaví, když se řekne etika?

Dohnal: Jelikož jsem vystudovaný psycholog, vybaví se mi toho mnoho, protože obecně je mi tento pojem blízký. Vždycky jsem dbal a dbám na to, aby se s vězněnými osobami zacházelo samozřejmě dle pravidel zákona, ale aby nikdy nebylo zapomenuto na slušnost, na lidské a etické jednání.

Hrušová: S tím jsou pro mne spojeny i pojmy jako spravedlnost a morálka. Nabízí se mi otázka, zda to není jenom póza navenek a uvnitř se děje něco jiného?

Dohnal: Takové to jednání a zacházení s obviněnými ve výkonu vazby i osobami ve výkonu trestu opět upravuje zákon, kde jsou jasně stanovené podmínky, kdo co může. Zákon, který udává jasně a explicitně práva a povinnosti. S tím také souvisí již zmíněný proces humanizace. Jeho nastavení bylo obtížné, protože veřejnost věznění vnímá často

velmi negativně. Říkají, že vězeň by měl být někde v kopce, nejlépe o vodě a o chlebu, ale ono to takhle nefunguje. Jako psycholog ze své praxe vím, že pokud s někým, kdo je ve vězení, zacházíte agresivně, zažívá tady velmi nepříjemné věci, tak jednou, až bude propuštěný, bude mít tendence tyto vzorce chování přenášet i do civilu. A mým cílem a mottem je, snažit se s vězni pracovat tak, aby se po propuštění z výkonu trestu mohli stát našimi dobrými sousedy. Protože je velký rozdíl, když se ven dostane člověk, který zde nezažíval nic jiného, než agresi či šikanu, a když vyjde člověk, se kterým se zde jedná seriózně, či od nás dokonce dostane nějaké vzdělání. A určitě každý z nás by měl raději za potenciálního souseda člověka, který pracuje, chová se slušně a má zájem se dále začlenit do společnosti.

Hrušová: *Ještě zůstanu u těchto etických myšlenek, jelikož jednou z podkapitol mé bakalářské práce je také práce vězeňského kaplana, chci se zeptat, jaký je Váš názor na tuto pozici? Má duchovní práce s vězni vůbec nějaký smysl a účinek?*

Dohnal: *Já jsem přesvědčen, že smysl to určitě má. My se snažíme, aby v každé věznici kaplan působil. Navíc není to jen o něm, ale do každé věznice ještě dochází řada dalších duchovních, či z dobrovolnických organizací z celé škály církví. My to vnímáme obecně pozitivně, protože musím říci, že vězni, kteří dříve nepraktikovali žádnou víru, žádné náboženství, tak často navštěvují bohoslužby ve věznici a setkání s duchovními a přináší to pro ně určité zklidnění. To je pro nás důležité, aby vězni neprožívali žádný stres, který přináší i další vedlejší sociálně negativní jevy, jako např. sebevraždy, či pokusy o ně. A těmito faktory, jako je např. působnost kaplana či dalších dobrovolníků z církve nám pomáhá předcházet těmto sociálně patologickým jevům.*

Hrušová: *Poslední otázka, na kterou bych se Vás chtěla zeptat je profese pedagoga volného času ve věznici.*

Dohnal: *Funkce stále existuje, dokonce se jí stále snažíme posouvat. Mimo pedagogů volného času máme zaměstnance na pozicích, vychovatel, pedagog volného času, pedagog, každý z nich má své funkce profese dané. Pedagog volného času se především snaží s vězni pracovat po té stránce relaxační (myšleno v dobrém smyslu slova), tím chci říci, že vede řadu kroužků, ať už sportovních, nebo různých zájmových.*

Shrnu-li konzultaci, mohu tvrdit, že VSČR vykonává svěřené úkoly poctivě, svědomitě a zaměstnanci se vždy snaží jednat v dobré víře. Lze pracovat s faktem, že praktické zacházení je shodné s teoretickými předpoklady. Způsob zacházení je závislý na konkrétním

zaměstnanci VSČR, který s vězňenými osobami přichází do styku. Zastávám názor, že důležitým faktorem ovlivňující kvalitu vězeňství je generální ředitel. Z konzultace vyplývá jeho snaha být vzorem podřízeným a autoritou, kterou si zaměstnanci VSČR nedovolí neuposlechnout. Mimo citované části diskuze jsem, načerpala důležité informace, které publikuji v následujících kapitolách.

5.2 Charakteristika věznic v České republice

Rozdělení věznic dle stupně ostrahy vězňů je definováno zákonem. Vývoj a modernizace tohoto zákona neustále probíhá. Poslanecká sněmovna v prosinci roku 2016 schválila novelu trestního řádu navrhovanou ministerstvem spravedlnosti. Tato novela stanovuje rozdělení věznic na pouhé 2 druhy a to s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Ministerstvo spravedlnosti si od této novelizace slibuje snížení recidivy a zlepšení zacházení s vězni.

5.3 Jednání s vězni

Z konzultace s generálním ředitelem VSČR vyplynulo, že jednání a zacházení s vězni je bráno jako důležitý faktor, který přímo ovlivňuje průběh výkonu trestu a požadovanou nápravu trestané osoby.

„Vždycky jsem dbal a dbám na to, aby se s vězňenými osobami zacházelo samozřejmě dle pravidel zákona, ale aby nikdy nebylo zapomenuto na slušnost, na lidské a etické jednání.“⁴²

Normy stanovují, že musí být vždy dodržený individuální přístup a slova generálního ředitele jasně potvrzují, že je tento přístup opravdu realizovaný.

Mezi způsoby a zásady, kterým se vězňům vštěpují nové hodnoty patří již zmíněné vzdělávání, práce a zájmové aktivity. Skutečnost je taková, že vzdělávání je dostupné nejen ve věznicích pro výkon trestu, ale také ve věznicích pro výkon vazby. Lze tvrdit, že osoby vězňené, které mají zájem a chuť se vzdělávat, mohou díky zprostředkování VSČR svého cíle dosáhnout.

V roce 2017 je plánováno otevření kurzu pro ženy z věznice ve Světlé nad Sázavou. Tento kurz lze považovat za kompromis mezi vzděláváním a zájmovou činností. Účastnice

---

⁴² Zdroj: Rozhovor s generálním ředitelem Vězeňské služby České republiky

tohoto kurzu si osvojí teoretické i praktické znalosti výroby věnců. Přínosem tohoto kurzu bude osvojení vědomostí formou vzdělávání. Zároveň lze kurz označit za výkon zájmové aktivity. Výroba věnců představuje činnost, která ženám může vštípit motivaci pro docházku do zaměstnání po propuštění z výkonu trestu.

5.4 Osoby působící ve vězení

V teoretické části bakalářské práce uvádím předpoklady a poznatky k práci osob, jejichž úkolem je zacházení s vězni. Pedagog volného času má při výkonu práce zodpovědnost za více oddělení. Z konzultace s generálním ředitelem VSČR vyplývá, že práce pedagoga volného času je důležitou součástí systému v každém nápravném zařízení. Dle slov generálního ředitele VSČR existuje snaha tuto funkci dále rozvíjet.

Druhou funkcí, která byla součástí konzultace s generálním ředitelem VSČR, je pozice vězeňského kaplana. V kapitole, kde uvádím teoretické znalosti o této pozici, lze dohledat přínos kaplana hlavně v psychologickém ovlivnění trestaných osob. Reálně se vězeňská služba snaží o dosazení kaplana do každé věznice na území ČR. Práce odváděná těmito osobami má prokazatelný pozitivní účinek na psychický stav vězňů. Vězni za kaplanem dochází dobrovolně. Zajímavostí je, že mnoho vězňů, kteří před nástupem do věznice byli ateisté, v průběhu výkonu svého trestu naleznou pomoc a pochopení v náboženství. Tento fakt lze jednoznačně označit za zásluhu vězeňských kaplanů a dalších dobrovolníků z řad různých církví.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zhodnotit současný stav Vězeňské služby České republiky. Vzhledem šíři problematiky se bakalářská práce zaměřuje pouze na zacházení s vězni a smysl výkonu trestu z pohledu etiky.

V první kapitole komplexně popisují systém vězeňství na území České republiky. Krátce charakterizují nápravná zařízení a dále uvádím jejich bližší rozdělení. Věznice v této kapitole dělím ve smyslu znění zákona, konkrétně dle míry ostrahy vězňů. V úvodní části kapitoly charakterizují trest, jeho smysl a funkce. Zároveň se krátce zamýšlím nad správností funkcí trestů z pohledu etiky. Přesto, že zde uvádím vlastní názor, považuji za nutné, aby společnost do budoucna tuto problematiku diskutovala. V závěrečné části kapitoly uvádím bližší náhled na některé funkce a pozice působící v systému VSČR.

Druhá kapitola je zaměřena na problematiku zacházení s vězni. V kapitole vysvětluji, jakými metodami práce lze dosáhnout požadovaného výsledku, kterým je náprava osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Z uváděných informací je patrné, že správný způsob práce s vězni přináší měřitelné výsledky. V práci kladu důraz na nutnost dodržování etických hodnot a norem.

V rámci třetí a čtvrté kapitoly vysvětluji, čím vším je ovlivněna psychika vězně. Zdůrazňuji zde, že o pozitivní průběh nápravy trestané osoby se zaslouhují zejména vězeňští pracovníci, jejich cílem je efektivně rozvíjet osobnost vězňů. Součástí čtvrté kapitoly je mnou vypracovaný plán trávení volného času. Plán jsem vypracovala tak, aby bylo možné jej reálně použít. Jeho věrohodnost a použitelnost jsem po sepsání konzultovala s generálním ředitelem VSČR.

Myšlenky z knih, které jsem pro svou bakalářskou práci přečetla a s mnoha z nich se ztotožnila, mi pomohly do práce zakomponovat propojení jak systému zacházení s vězni, tak etické aspekty a hodnoty, které by měly být vždy dodržovány. Tyto teoretické aspekty jsem následně porovnávala i s praktickými vědomostmi získané především díky rozhovoru s generálním ředitelem VSČR. Díky této spolupráci jsem si uvědomila, jak záslužnou práci pro náš stát VSČR vykonává. Považuji za nutné v budoucnu rozvíjet pochopení netrestané

veřejnosti pro práci VSČR. Hlubší pochopení nutnosti dodržování etických pravidel zacházení s vězni se mi dostalo praktickou spoluprací s generálním ředitelem VSČR. Touto spoluprací jsem zároveň získala potřebné podklady, které uplatňuji v páté kapitole.

Závěrem lze označit dodržování etiky v celém vězeňském systému za bezpodmínečně nutné. Současný stav VSČR z posuzovaného pohledu je velmi uspokojivý. Několikrát jsem mínila, že považuji za nutné dále rozvíjet problematiku etiky a morálky v českých věznicích. Tento názor je shodný s názorem generálního ředitele VSČR. Ráda bych se do budoucna této problematice dále věnovala. Bakalářskou práci jsem vypracovala tak, aby údaje v ní obsažené byly použitelné pro další studium nebo mohly být inspirací.

Seznam literatury a informačních zdrojů

Literární zdroje:

Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih). 2. katolické vyd. Praha: Zvon, 1991. ISBN 8071130095.

Fischer, Slavomil. *Etopedie v penitenciární praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 80-7044-772-9.

GLUCHMAN, Vasil a KOLEKTIV. *Hodnoty v etike sociálních dosledkov*. Prešov: Grafotlač prešov s.r.o, 2011. ISBN 978-80-555-0192-5.

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. ISBN 80-7040-376-4.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

JELÍNEK, Jiří a Zdeněk SOVÁK. *Trestní zákon a trestní řád*. 13. aktualiz. vyd. noveliz. kodexů s pozn. a judikaturou podle stavu k 1. 1. 2000. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-211-8.

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007. Knihovnička LexisNexis. ISBN 978-80-86920-24-5.

PENOLOGIE, ROZŠÍŘENÝ SYLABUS PŘEDNÁŠEK, Hála

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.

THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 80-7178-806-6.

Vlastní poznámky z přednášek psychologie

Elektronické zdroje:

109/1994 Sb. VYHLÁŠKA Ministerstva spravedlnosti

Maltézská pomoc, o. p. s. Maltézská pomoc, o. p. s. [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.maltezskapomoc.cz/olomouc/dopisovani-s-vezni>

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Dvacátý třetí díl. V Praze: J. Otto, 1894. ISBN NEUVEDENO.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Osmý díl. V Praze: J. Otto, 1894. ISBN NEUVEDENO.

Společná etika pro všechny lidi? *Jan Sokol* [online]. 2016 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.jansokol.cz/2016/01/spolecna-etika-pro-vsechny-lidi-2/>

Vězeňská duchovenská péče. Vězeňská duchovenská péče, z. s. [online]. Praha: bopi, 2017 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu>

www.vscr.cz

Zdeněk Karabec, Simona Diblíková a Radka Macháčková. *KRÁTKODOBÉ TRESTY ODNĚTÍ SVOBODY*. Praha, 2000. Závěrečná studie z výzkumu. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI.

Ostatní zdroje:

Rozhovor s generálním ředitelem Vězeňské služby České republiky

Přílohy

Příloha č. 1: Jídelníček

Příloha č. 2: Plán trávení volného času

Příloha č. 3: Organizační struktura VSČR

Příloha č. 4: Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

Příloha č. 1: Jídelníček

Jídelníček 13. 06. 2016 - 19. 06. 2016			
13.06.2016	Pondělí	Snídaně	Čaj, půl vecky, teplá sekaná, hořčice, ovoce
		Svačina	Pečivo 3 ks, sýr tavený, máslo 10 g
		Polévka	Krupicová s vejcem
		Oběd	Hrachová kaše, párek, okurka
		Večeře	Zapečené těstoviny, čaj
14.06.2016	Úterý	Snídaně	Čaj, pečivo 3 ks, finská pomazánka 100 g, jablko
		Svačina	Pečivo 3ks, jogurt, máslo 10 g
		Polévka	Bramborová polévka
		Oběd	Kuřecí maso po stroganovsku, rýže
		Večeře	Hovězí vývar s játrovou rýží, chléb, čaj
15.06.2016	Středa	Snídaně	Mléko, šátečky 3 ks
		Svačina	Chléb 200 g, uzenina 100 g, rajče
		Polévka	Hovězí s těstovinovou rýží
		Oběd	Maďarský guláš, knedlík
		Večeře	Špagety se sýrovou omáčkou, čaj
16.06.2016	Čtvrtek	Snídaně	Čaj, chléb, salámová pomazánka 140 g, jablko
		Svačina	Pečivo 3 ks, šunkové maso
		Polévka	Čočková polévka
		Oběd	Dušený karbanátek, brambor, červená řepa
		Večeře	Bramborový guláš, pečivo 3 ks, čaj
17.06.2016	Pátek	Snídaně	Čaj, chléb 200 g, máslo 30 g, ředkvičky
		Svačina	Chléb 200 g, česnekový bok, hořčice
		Polévka	Ovarová polévka
		Oběd	Vepřová plec na žampionech, rýže
		Večeře	Bramborové šišky s mákem, čaj
18.06.2016	Sobota	Snídaně	Bílá káva, pečivo 3 ks, máslo 20 g, jogurt
		Svačina	Chléb 200 g, vepřová konzerva 125 g
		Polévka	Zelná polévka
		Oběd	Vepřová játra na kari, těstoviny
		Večeře	Dušená zelenina, brambor, čaj
19.06.2016	Neděle	Snídaně	Bílá káva, chléb 200 g, máslo 10 g, tavený sýr
		Svačina	Veka 0,5 ks, uzenina 100 g, máslo
		Polévka	Hovězí vývar s noky
		Oběd	Sekaná, svíčková, knedlík
		Večeře	Chléb 200 g, rybičky šproty, máslo 20 g, čaj

Převzato z <http://vscl.cz/> Týdenní jídelníček ve Věznici Rýnovice, [21.03.2017]

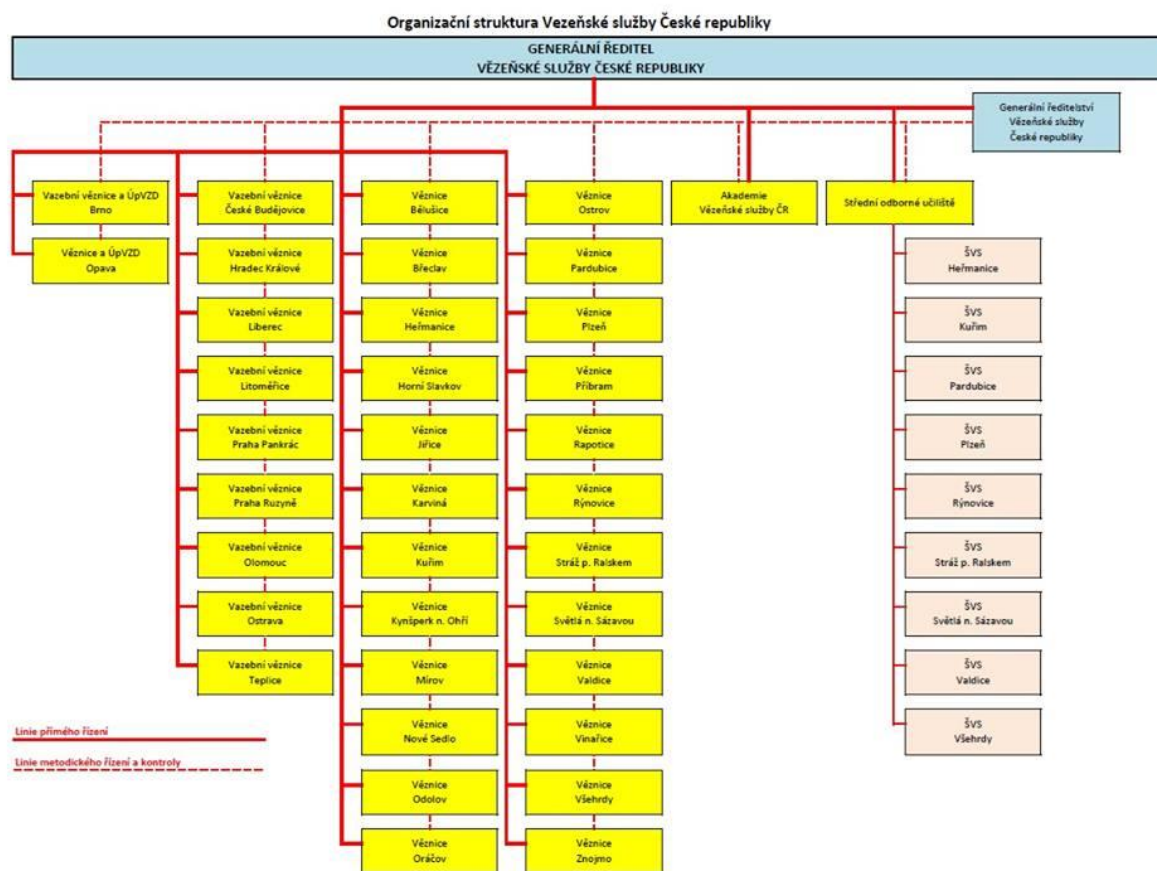
Příloha č. 2: Plán trávení volného času

Plán trávení volného času**Období:** Prosinec 2017**Tematický plán:** Vánoce**Cílová skupina:** Ženy**Umístění:** Věznice Světlá nad Sázavou

Období	Aktivity	Popis aktivit	Přínos aktivit
4. – 10. 12	Výroba vánočních předmětů	Vězeňkyně ve svém volném čase ručně vyrábí různé produkty s vánoční tematikou. Vyrobené předměty lze posléze zpeněžit a to např. na adventních trzích města.	Vězeňkyně si vzbudí/osvojí smysl práce, což vede k následné motivaci a chťiči pracovat i po propuštění z věznice
11.-17.12	Četba a povídání o Vánocích	S vězenkyněmi je probírán smysl Vánoc, povídání a vzpomínání na tradice	Vězeňkyně si uvědomí hodnotu tradic i lásky a rodiny, se kterou by se svátky slavily lépe = větší chuť dostat se z vězení ven a žít život s rodinou
18.-24.12	Divadlo	S vězeňkyněmi je nacvičováno divadelní představení s jakoukoli tematikou spojenou s Vánoce. Hra je později předváděna v rámci vánoční besídky	Vězeňkyně si osvojí hodnoty spolupráce, tolerance a kompromisu
25.-31.12	Volnější aktivity	V tomto týdnu lze dodělat prohřešky z předchozích aktivit, zorganizovat besídku	V těchto aktivitách může každá vězeňkyně najít sama sebe v aktivitách, které jí za uplynulý měsíc naplňovaly

Vypracovala: Jana Hrušová**Datum:** 13. 03. 2017

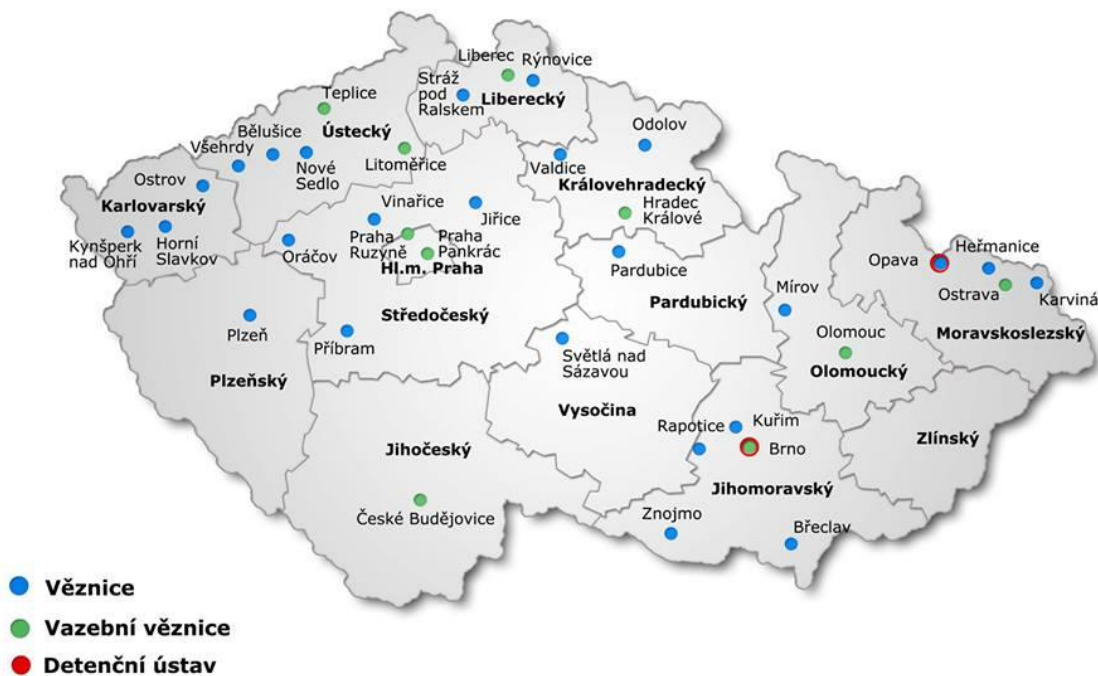
Příloha č. 3: Organizační struktura VSČR

Převzato z: <http://vsqr.cz/>; Organizační struktura Vězeňské služby České republiky, [21.03.2017]

Příloha č. 4: Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

Převzato z: <http://vscr.cz/>; Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR, [21.03.2017]

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Vězeňská služba ČR a systém zacházení s vězni z pohledu etiky“ pojednává o rozdělení vězeňského systému v České republice. Obsahuje reflexi způsobů zacházení s vězni, zda díky nim dochází k morální nápravě trestaného jedince, resp. nakolik je přitom zohledňována etika, základní etické principy, jako je lidská důstojnost vězňů apod. Práce je doplněna o rozhovor s generálním ředitelem Vězeňské služby ČR.

Klíčová slova

Vězeňství, etické hodnoty, způsoby zacházení s vězni, Vězeňská služba České republiky,

Abstract

This bachelor named „Prison service in the Czech republic and treatment with prisoners by ethical perspective“ is written about system inside that service. There is written a reflection of working and treatment with prisoners and how much is taken and ethics during their retrieval. In this bachelor is added an interview with general director of prison service in the Czech republic.

Key words

Penitentiary, ethical values, treatment with prisoners, Prison service in the Czech republic